

Copyright & Creative Commons:

The copyright of articles published in the *Journal of Criminal Law and Criminology Studies* remains with the author(s). This journal is published as an open access publication, and all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0). This license permits use, redistribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial in nature. For more information, please refer to the journal's *Open Access Policy* page.

Gendered Pathways from Childhood Trauma to Juvenile Violence: A Causal-Comparative Study of Male Homicide Offenders and Non-Offending Female Adolescents

Hassanali Moazenzadegan¹, Mahdi Vahdat Taher^{2*}, Hossein Gholami Doon³,
Faramarz Sohrabi Asmaroud⁴

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Abstract

Adverse childhood experiences are significant criminogenic factors associated with the emergence of delinquent behavior during adolescence. This study was conducted to examine the role of such experiences in juvenile homicide offending among adolescent boys and to compare these experiences with those of age-matched non-offending girls, with the aim of analyzing gender-based differences in responses to childhood trauma. The study employed a causal-comparative design. The statistical population comprised all male adolescents aged 15 to 18 convicted of homicide and detained in the Juvenile Correction and Rehabilitation Center of Alborz Province, together with non-offending female students enrolled in schools within the same province. Sampling in the offender group was conducted through a census method, whereas the non-offending group was selected through multistage cluster sampling. The principal research instrument was the Childhood Trauma Questionnaire supplemented by additional items concerning domestic violence, parental substance abuse, parental mental illness, and parental incarceration. The findings derived from the Mann-Whitney U test demonstrated that the overall mean score of adverse childhood experiences was significantly higher among male juvenile offenders, particularly with respect to the dimensions of physical abuse, emotional

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research and Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.22034/jclc.2025.546603.2163

Received:
14 September 2025

Accepted:
4 December 2025

Published:
5 May 2026

1 . Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: Ha.moazenzadegan@atu.ac.ir

2. (*Corresponding Author), PhD Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: mahdivahdattaher@gmail.com

3. Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: Hossein.gholami@atu.ac.ir

4. Professor, Department of Clinical Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: sohrabi@atu.ac.ir

maltreatment, and parental neglect, all of which reflect a recurrent pattern of familial violence and dysfunction. By contrast, experiences of sexual abuse appeared relatively similar across both groups; however, the psychological consequences of such experiences among female participants manifested predominantly in the form of anxiety and depressive symptomatology rather than externalized violent conduct. The findings further suggest that gender influences not merely the severity of adverse childhood experiences, but also the manner in which traumatic experiences are psychologically processed and behaviorally expressed. A distinguishing feature of the present study lies in its simultaneous comparison of two socially and behaviorally distinct groups and its specific emphasis upon the gendered dimensions of delinquent outcomes. The results may contribute to the reformulation of rehabilitation policies within juvenile correctional institutions, the implementation of anger-management and emotional-regulation programs in boys' schools, and the expansion of psychological support services for girls exposed to conditions of social and familial vulnerability.

Keywords: Adverse Childhood Experience, Gender Difference, Juvenile Homicide, Causal-Comparative Research, Violence Prevention.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "The Role of Adverse Childhood Family Experiences in Juvenile Delinquency in Alborz Province", Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, Grants and sponsorship) for the research, authorship, and/ or publication of this article.

Author contributions:

Hassanali Moazenzadegan: Conceptualization, Methodology, Formal Analysis, Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision, Project Administration.

Mahdi Vahdat Taher: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal Analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Supervision, Project Administration.

Hossein Gholami Doon: Methodology, Validation, Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision.

Faramarz Sohrabi Asmaroud: Methodology, Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Moazenzadegan, Hassanali, Mahdi Vahdat Taher, Hossein Gholami Doon & Faramarz Sohrabi Asmaroud. (2026). Gendered Pathways from Childhood Trauma to Juvenile Violence: A Causal-Comparative Study of Male Homicide Offenders and Non-Offending Female Adolescents. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 14(28), 5-34.

Extended Abstract

Adverse childhood experiences are widely recognized as among the strongest developmental predictors of violent and antisocial behavior in adolescence. A substantial body of international research has shown that exposure to physical and emotional abuse, neglect, domestic violence, parental substance dependency, mental illness within the family, and family breakdown can profoundly disrupt emotional development, social attachment, and behavioral regulation. Such experiences are consistently associated with elevated risks of psychological disorders, educational disengagement, substance abuse, delinquency, and serious violent offending later in life. Despite the expansion of this literature internationally, research in Iran has largely concentrated on less severe forms of juvenile misconduct, including interpersonal conflict, school-related deviance, or running away from home. Comparatively little attention has been devoted to juvenile homicide or to the gendered dynamics through which childhood trauma translates into divergent behavioral outcomes. This gap is particularly important in the Iranian context, where gender roles and patterns of socialization remain deeply influential in shaping emotional expression, behavioral expectations, and responses to trauma. The present study was therefore designed to examine whether comparable forms of childhood adversity produce different developmental trajectories among boys and girls. More specifically, the research undertakes a causal-comparative analysis of adverse childhood experiences among male juvenile homicide offenders and non-offending adolescent girls. By focusing on homicide as the most severe form of juvenile violence, the study seeks to contribute to contemporary debates in developmental criminology, trauma-informed justice, and gender-responsive theories of delinquency. The study employed a causal-comparative (ex post facto) design. The research population consisted of all male adolescents between the ages of 15 and 18 detained for homicide offences in the Juvenile Correction and Rehabilitation Center of Alborz Province, alongside non-delinquent female students of the same age group enrolled in schools across the province. Because of the limited number of homicide offenders, sampling within the offender group was conducted through a census method, resulting in the participation of 37 juvenile offenders. The comparison group was selected through multistage cluster sampling to ensure socio-economic and geographical diversity, producing a final sample of 330 non-offending girls. Data were collected using the standardized Childhood Trauma Questionnaire, which assesses five dimensions of childhood adversity: physical abuse, emotional abuse, sexual abuse, physical neglect, and emotional neglect. To increase cultural sensitivity and contextual relevance, the instrument was supplemented with additional items concerning exposure to domestic violence, parental addiction, parental mental illness, and parental incarceration. The content validity of the questionnaire was confirmed by specialists in psychology and criminology, while reliability testing yielded Cronbach's alpha coefficients above 0.80 across all dimensions. Both descriptive and inferential statistical analyses were conducted. Following assessment of normality through the Kolmogorov-Smirnov test, the data were found not to follow a normal distribution. Accordingly, group comparisons were performed using the Mann-Whitney U test. Statistical analyses were conducted using SPSS version 28, with the significance threshold set at 0.05. All stages of data

collection complied with established research ethics requirements, including informed consent, confidentiality protections, and anonymous data recording. The findings revealed substantially higher levels of childhood trauma among male juvenile offenders across all measured dimensions. The mean overall trauma score among male offenders was 35.63, compared with 3.38 among non-offending girls, indicating a markedly greater concentration of cumulative adversity within the offender group. The largest disparities emerged in relation to physical abuse and emotional neglect. Male offenders reported significantly greater exposure to severe corporal punishment, intimidation, humiliation, emotional deprivation, and parental indifference during childhood. The Mann-Whitney U test further demonstrated statistically significant differences between the two groups across all dimensions of childhood trauma at the 0.001 level. Male offenders were also considerably more likely to report witnessing violence against their mothers, including physical assault, threats involving weapons, and other forms of severe domestic abuse. These findings strongly support theories concerning the intergenerational transmission of violence, according to which children raised in violent households may come to normalize aggression as an acceptable means of resolving conflict. In addition, male offenders reported substantially higher rates of parental addiction, parental incarceration, and parental separation or divorce. Each of these factors has been consistently identified in criminological research as a significant predictor of antisocial and violent behavior. Taken together, the findings suggest that the cumulative interaction of chronic instability, emotional deprivation, and violent family dynamics creates a distinctly criminogenic developmental environment. At the same time, gender differences in experiences of sexual abuse were less pronounced than in other trauma dimensions, with both groups reporting relatively significant levels of victimization. The consequences of these experiences, however, differed considerably across genders. Among female participants, traumatic experiences were more likely to manifest through depression, anxiety, diminished self-worth, emotional vulnerability, and persistent shame. Among male offenders, by contrast, similar experiences more frequently appeared in the form of emotional detachment, suppressed anger, risk-taking behavior, and outward aggression. These findings align closely with Meda Chesney-Lind's theory of Gendered Pathways to Delinquency, which emphasizes the distinction between externalized responses to trauma among boys and internalized responses among girls. The study therefore reinforces broader developmental and feminist criminological perspectives suggesting that trauma does not operate uniformly across genders; rather, gender mediates both the interpretation of traumatic experiences and the forms through which psychological distress is ultimately expressed. From a theoretical standpoint, the findings indicate that severe juvenile violence cannot be understood solely through individual pathology or isolated criminal choice. Rather, homicide offending among adolescent boys appears closely connected to prolonged exposure to violence, emotional neglect, family dysfunction, and the absence of stable developmental support structures. Albert Bandura's Social Learning Theory is particularly relevant here, as it explains how children repeatedly exposed to violence may internalize aggressive behavior through observation, imitation, and reinforcement. Labeling theory likewise offers an important explanatory dimension, suggesting that boys identified early as

aggressive, problematic, or uncontrollable may gradually internalize these labels and reproduce them through increasingly serious forms of deviant conduct. By contrast, although non-offending girls were also exposed to significant forms of childhood adversity, stronger social supervision, cultural expectations surrounding femininity, and different patterns of emotional socialization appear to have reduced the likelihood that trauma would culminate in serious violent offending. Instead, distress was more commonly internalized through anxiety, depression, emotional withdrawal, and other forms of psychological suffering. The findings ultimately suggest that adverse childhood experiences function not simply as isolated traumatic events, but as formative developmental conditions capable of shaping profoundly different behavioral trajectories. Gender emerges as a central mediating factor in this process. Male adolescents appear more likely to externalize trauma through aggression and violent conduct, whereas girls more often internalize traumatic experiences through emotional distress and self-directed psychological harm. These distinctions underscore the importance of gender-responsive approaches to prevention, intervention, and rehabilitation. The study also carries important practical implications for juvenile justice policy and mental health intervention. Within correctional and rehabilitation institutions, greater emphasis should be placed on trauma-informed treatment, emotional regulation, anger-management programs, and the reconstruction of positive social bonds among high-risk boys. For adolescent girls, priority should be given to trauma-focused psychological support, school-based mental health services, resilience-building interventions, and early identification of anxiety and depressive disorders. Ultimately, the findings demonstrate that any meaningful effort to understand or prevent severe juvenile violence must engage directly with the developmental consequences of childhood trauma. Violent offending in adolescence does not emerge in isolation; it develops within broader environments of abuse, deprivation, instability, and learned violence. A more nuanced understanding of the gendered pathways through which trauma shapes behavior is therefore essential for developing effective prevention strategies, equitable juvenile justice responses, and trauma-responsive models of rehabilitation.

تحلیل علی - مقایسه‌ای جنسیتی تجارب نامطلوب دوران کودکی در پسران مرتکب قتل و دختران غیربزهکار

حسنعلی مؤذن‌زادگان^۱، مهدی وحدت‌طاهر^۲، حسین غلامی
دون^۳، فرامرز سهرابی اسمروود^۴

پژوهشکده حقوق

چکیده

تجارب نامطلوب دوران کودکی از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ساز بروز رفتارهای بزهکارانه در نوجوانان به شمار می‌روند. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش این تجارب در بزهکاری پسران مرتکب قتل و مقایسه آن با دختران غیر بزهکار هم‌سن، به‌منظور تحلیل تفاوت‌های جنسیتی در واکنش به تروما انجام شد. این مطالعه از نوع علی - مقایسه‌ای و جامعه آماری شامل کلیه پسران ۱۵ تا ۱۸ سال مرتکب قتل در کانون اصلاح‌وتربیت استان البرز و دختران غیر بزهکار مدارس همان استان بود. نمونه‌گیری در گروه بزهکار به شیوه تمام‌شمار و در گروه غیر بزهکار به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شد. ابزار پژوهش پرسشنامه تجارب نامطلوب دوران کودکی همراه با سؤالات تکمیلی درباره خشونت خانگی، اعتیاد، بیماری روانی و زندانی بودن والدین بود. نتایج حاصل از آزمون یومن - ویتنی نشان داد که میانگین نمره کلی تجارب نامطلوب در پسران بزهکار به‌طور معناداری بیشتر است، به‌ویژه در مؤلفه‌های سوءاستفاده جسمی، سوءرفتار عاطفی و غفلت

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

DOI:
10.22034/jlc.2025.546603.2163

تاریخ دریافت:
۲۳ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:
۱۳ آذر ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:
۱۵ اردیبهشت ۱۴۰۵

۱. استاد، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

Email: Ha.moazenzadegan@atu.ac.ir

۲. (*نویسنده مسئول)، دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

Email: mahdivahdattaher@gmail.com

۳. استاد، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

Email: Hossein.gholami@atu.ac.ir

۴. استاد، گروه روانشناسی بالینی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

Email: sohrabi@atu.ac.ir

والدینی که نمایانگر الگوی تکرارشونده خشونت در خانواده است. در مقابل تجربه سوءاستفاده جنسی در هر دو گروه مشابه بود؛ اما پیامدهای روانی آن در دختران به صورت اضطراب و افسردگی بروز یافت. این یافته‌ها بیانگر آن است که جنسیت نه تنها شدت، بلکه نوع واکنش به تجارب نامطلوب را تعیین می‌کند. تمایز پژوهش حاضر در مقایسه هم‌زمان دو گروه متفاوت و تمرکز بر تبیین جنسیتی بزهکاری است. نتایج می‌تواند در اصلاح برنامه‌های بازپروری کانون‌های اصلاح و تربیت، آموزش مهارت‌های کنترل خشم در مدارس پسرانه و توسعه خدمات روان‌شناختی برای دختران در معرض آسیب به کار گرفته شود.

کلیدواژه‌ها: تجارب نامطلوب دوران کودکی، تفاوت‌های جنسیتی، قتل نوجوانان، پژوهش علی-مقایسه‌ای، پیشگیری از خشونت.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «نقش تجربیات نامطلوب درون خانوادگی دوران کودکی در بزهکاری نوجوانان استان البرز»، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

حسنعلی مؤذن‌زادگان: مفهوم سازی، روش‌شناسی، تحلیل، نظارت بر داده‌ها، نوشتن بررسی و ویرایش، نظارت، مدیریت پروژه.

مهدی وحدت طاهر: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبارسنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، نظارت، مدیریت پروژه.

حسین غلامی دون: روش‌شناسی، اعتبارسنجی، نظارت بر داده‌ها، نظارت.

فرامرز سهرابی اسمرود: روش‌شناسی، نظارت بر داده‌ها، نظارت.

تعارض منافع:

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

مؤذن‌زادگان، حسنعلی، مهدی وحدت طاهر، حسین غلامی دون و فرامرز سهرابی اسمرود. (۱۴۰۵). تحلیل علی - مقایسه‌ای جنسیتی تجارب نامطلوب دوران کودکی در پسران مرتکب قتل و دختران غیربزهکار. مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۱۴(۲۸)، ۵-۳۴.

مقدمه

خشونت و قتل در میان نوجوانان یکی از چالش‌های پیچیده و فزاینده جوامع معاصر است که ریشه‌های آن را باید در ترکیبی از عوامل روانی، خانوادگی و اجتماعی جستجو کرد. در میان این عوامل، تجارب نامطلوب دوران کودکی ۵ از مؤثرترین زمینه‌های خطر به شمار می‌آیند و در پژوهش‌های بین‌المللی به‌عنوان پیش‌زمینه مهم بروز رفتارهای خشونت‌آمیز، اختلالات روانی و مشکلات سازگاری اجتماعی معرفی شده‌اند (Felitti et al., 1998: 245). این تجارب شامل سوءاستفاده‌های جسمی، عاطفی و جنسی، غفلت ۶ والدین، خشونت خانگی، اعتیاد یا بیماری روانی اعضای خانواده و نیز طلاق یا زندانی شدن والدین است. مجموعه این شرایط، به‌ویژه در سال‌های حساس رشد، می‌تواند الگوهای شناختی و هیجانی کودک را دگرگون سازد و در غیاب حمایت‌های اجتماعی مناسب، زمینه‌ی شکل‌گیری رفتارهای پرخطر و بزهکارانه را فراهم آورد.

پژوهش‌های انجام‌شده در کشورهای غربی نشان می‌دهند که پیامدهای تجارب نامطلوب نه‌تنها در سلامت روان، بلکه در بروز رفتارهای ضداجتماعی نیز تأثیرگذار است (Merrick et al., 2017: 361; Hughes et al., 2019). با این حال نوع واکنش به این تجارب به‌شدت متأثر از جنسیت و بافت فرهنگی است. بر پایه یافته‌های روان‌شناسی جنسیت، پسران در برابر تروما^۷ بیشتر به پرخاشگری و خشونت روی می‌آورند، در حالی که دختران تمایل دارند آسیب را به درون خود معطوف کرده و در قالب افسردگی یا اضطراب تجربه کنند (Chesney-Lind & Pasko, 2013). چنین تفاوت‌هایی نشان می‌دهد که بررسی تأثیر تجارب نامطلوب بدون لحاظ کردن جنسیت، تصویری ناقص از واقعیت اجتماعی ارائه می‌دهد.

در ایران، اگرچه مطالعات متعددی به رابطه میان تجارب آسیب‌زای خانوادگی و رفتارهای بزهکارانه پرداخته‌اند (Solimannejad et al., 2022; Sadeghi et al., 2014; Shahab & Taklavi, 2019)، بیشتر این پژوهش‌ها به‌طور کلی به پرخاشگری یا انحراف اجتماعی اشاره داشته و کمتر به تحلیل جنسیتی یا نوع جرم پرداخته‌اند. درواقع بیشتر پژوهش‌های داخلی بر رفتارهای سبک مانند فرار از خانه یا نزاع‌های خیابانی متمرکز بوده و قتل به‌عنوان شدیدترین شکل خشونت، کمتر از منظر روانی و خانوادگی مورد مطالعه قرار گرفته است. همچنین اغلب مطالعات تنها بر پسران بزهکار متمرکز داشته‌اند و دختران یا نوجوانان غیر بزهکار را به‌عنوان گروه مقایسه نادیده گرفته‌اند.

5. Adverse Childhood Experiences

۶. غفلت به ناتوانی والدین در تأمین نیازهای اساسی کودک از جمله مراقبت، محبت و نظارت گفته می‌شود.

۷. تروما در روان‌شناسی به تجربه رویدادی تهدیدکننده یا آسیب‌زا گفته می‌شود که توانایی فرد برای مقابله هیجانی را مختل می‌کند.

این در حالی است که تحلیل تطبیقی میان دو گروه می‌تواند درک روشن‌تری از مسیرهای متفاوت واکنش به تروما فراهم آورد. از یک سو پسران ممکن است در اثر تکرار خشونت خانوادگی، رفتارهای پرخطرانه را از طریق یادگیری اجتماعی درونی‌سازی کنند؛ و از سوی دیگر دختران ممکن است تحت تأثیر ساختارهای فرهنگی و فشارهای اجتماعی، پیامدهای درونی‌شده‌تری از تجارب آسیب‌زا بروز دهند. بدین ترتیب درک جنسیت‌مند از تروما می‌تواند زمینه‌ساز سیاست‌گذاری‌های دقیق‌تر در حوزه پیشگیری از خشونت و بازپروری نوجوانان باشد؛ بنابراین پژوهش حاضر با رویکردی علی - مقایسه‌ای، به بررسی نقش و شدت تجارب نامطلوب دوران کودکی در دو گروه از نوجوانان، یعنی پسران مرتکب قتل و دختران غیر بزهکار هم‌سن، می‌پردازد. نوآوری این مطالعه در سه بعد اساسی است: ۱- تمرکز بر جرم خاص «قتل» به‌عنوان شدیدترین نمود خشونت. ۲- مقایسه هم‌زمان دو جنس در بستر فرهنگی ایران. ۳- بهره‌گیری از چهارچوب‌های نظری نوین همچون نظریه مسیرهای جنسیتی^۸ و نظریه برچسب‌زنی^۹ برای تبیین تفاوت‌های مشاهده‌شده. نتایج این تحقیق می‌تواند با ارائه شواهد تجربی، به بازنگری در برنامه‌های بازپروری کانون‌های اصلاح‌وتربیت، آموزش مهارت‌های کنترل خشم در مدارس پسرانه و توسعه خدمات روان‌درمانی برای دختران در معرض آسیب کمک کند.

۱- روش‌شناسی

با توجه به هدف اصلی پژوهش، تمرکز بر بررسی تفاوت‌های جنسیتی در تجربه و واکنش به تجارب نامطلوب دوران کودکی ۱۰ بوده است؛ از این رو مقایسه میان پسران مرتکب قتل و دختران غیر بزهکار به‌صورت آگاهانه طراحی شد تا الگوهای جنسیتی متمایز در بسترهای رفتاری متفاوت آشکار شود. درواقع، تفاوت میان دو گروه حاضر، ترکیبی از دو متغیر «جنسیت» و «وضعیت بزهکاری» را دربر می‌گیرد؛ هدف پژوهش نه تفکیک آماری این دو متغیر، بلکه تحلیل این است که جنسیت چگونه مسیر واکنش به تجارب نامطلوب را در زمینه‌های بزهکارانه و غیر بزهکارانه شکل می‌دهد. در راستای این هدف، پژوهش حاضر از نظر ماهیت علی - مقایسه‌ای (پس رویدادی) است و بر

۸. نظریه‌ای در جرم‌شناسی فمینیستی که بیان می‌کند زنان و مردان مسیرهای متفاوتی در ورود به بزهکاری دارند؛ زنان بیشتر تحت تأثیر تروماهای خانوادگی و روابط آسیب‌زا قرار می‌گیرند، در حالی که مردان بیشتر از طریق یادگیری اجتماعی و فشارهای محیطی به خشونت گرایش پیدا می‌کنند.

۹. نظریه‌ای جامعه‌شناختی که بر نقش برچسب‌های اجتماعی (مانند «بزهکار») در شکل‌گیری هویت فرد تأکید دارد. بر اساس این نظریه، برچسب‌های منفی می‌توانند موجب تداوم یا تشدید رفتارهای بزهکارانه شوند.

۱۰. به مجموعه‌ای از تجارب آسیب‌زای اولیه شامل سوءرفتار، غفلت و اختلالات خانوادگی اطلاق می‌شود که طبق گزارش اثر تجمعی آنها خطر بروز مشکلات روانی و بزهکاری را افزایش می‌دهد.

تحلیل جنسیتی تأثیر تجارب نامطلوب دوران کودکی تمرکز دارد. جامعه آماری شامل پسران ۱۵ تا ۱۸ سال مرتکب قتل که طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳ در کانون اصلاح و تربیت استان البرز نگهداری شده‌اند و نیز دختران ۱۵ تا ۱۸ سال فاقد سابقه کیفری ساکن استان البرز است. روش نمونه‌گیری در گروه بزهکار به صورت تمام شمار و در گروه غیر بزهکار به شیوه خوشه‌ای چندمرحله‌ای از میان مدارس استان البرز، باهدف پوشش تنوع اجتماعی - اقتصادی انجام شد. در مجموع، ۳۷ نفر پسر بزهکار و ۳۳۰ نفر دختر غیر بزهکار در این پژوهش مشارکت داشتند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه ترومای دوران کودکی بود که پنج بُعد سوءاستفاده جسمی، عاطفی، جنسی، غفلت جسمی و غفلت عاطفی را شامل می‌شود. همچنین بنا بر نظر متخصصان روان‌شناسی و جرم‌شناسی، سؤالاتی در خصوص شاهد خشونت علیه مادر، بیماری روانی یا اعتیاد والدین، طلاق یا زندانی بودن آنان به ابزار افزوده شد تا گستره کامل تر تجارب نامطلوب در بستر فرهنگی ایران سنجیده شود. روایی محتوایی ابزار توسط متخصصان تأیید شد و پایایی مقیاس‌ها با آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۸۰ محاسبه گردید.

داده‌ها پس از گردآوری با استفاده از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار و جداول فراوانی) تحلیل شدند و برای آزمون فرضیه‌ها، از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها و بر اساس آن از آزمون t مستقل یا یومن - ویتنی^{۱۱} بهره گرفته شد. تحلیل‌ها با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۸ انجام شد و سطح معناداری در همه آزمون‌ها $p \leq 0/05$ در نظر گرفته شد. فرایند گردآوری داده‌ها با رضایت آگاهانه و داوطلبانه شرکت‌کنندگان صورت گرفت؛ اطلاعات به صورت ناشناس ثبت و با استفاده از روش صندوق مهر و موم شده محافظت شد. گردآوری پرسشنامه‌ها در گروه بزهکار به صورت حضوری در کانون اصلاح و تربیت و در گروه غیر بزهکار به صورت حضوری و آنلاین انجام گرفت.

۲- پیشینه پژوهش

پژوهش‌های مربوط به تجارب نامطلوب دوران کودکی در دهه‌های اخیر نشان داده‌اند که قرار گرفتن کودکان در معرض انواع تروما، آثار بلندمدت و چندوجهی بر سلامت روان، رشد اجتماعی و گرایش به رفتارهای بزهکارانه دارد. نخستین مطالعه کلاسیک در این حوزه، توسط فلیتی و همکاران انجام شد. نتایج این پژوهش بر روی بیش از ۱۷ هزار نفر در ایالات متحده نشان داد که هرچه تعداد تجارب آسیب‌زا در کودکی بیشتر باشد، احتمال بروز مشکلات رفتاری، اعتیاد، خشونت و حتی مرگ زودرس نیز افزایش می‌یابد (Felitti et al., 1998).

در حوزه جرم‌شناسی، پژوهش‌های نوین نشان داده‌اند که تأثیر تجارب نامطلوب تنها به حوزه

۱۱. یک آزمون آماری ناپارامتریک برای مقایسه دو گروه مستقل زمانی که داده‌ها توزیع نرمال ندارند. در این پژوهش برای مقایسه میانگین نمرات تجارب نامطلوب در دو گروه استفاده شده است.

روان‌شناسی محدود نمی‌شود و رابطه معناداری میان این تجارب و بزهکاری خشونت‌آمیز وجود دارد. برای نمونه، جونز و هافمن در مطالعه‌ای با عنوان «تجربیات نامطلوب دوران کودکی و قتل عمد» نشان دادند که تجربه قربانی شدن در کودکی از طریق سازکارهایی مانند افزایش خشم انفجاری و ضعف در تنظیم هیجان، احتمال ارتکاب قتل در نوجوانی و جوانی را به‌طور چشمگیری افزایش می‌دهد (Jones & Hoffmann, 2024). همچنین فوکس و همکاران با بررسی بیش از ۲۲ هزار نوجوان بزهکار در فلوریدا گزارش کردند که هر تجربه نامطلوب اضافی، خطر بزهکاری خشن و مزمن را تا ۳۵ درصد افزایش می‌دهد (Fox et al., 2015).

از سوی دیگر مطالعات فمینیستی و روان‌شناسی جنسیت نیز نشان داده‌اند که پسران و دختران مسیرهای متفاوتی در واکنش به تروما طی می‌کنند؛ بدین معنا که تجارب نامطلوب در پسران بیشتر به خشونت و رفتارهای پرخطر منتهی می‌شود، در حالی که در دختران به شکل افسردگی، اضطراب یا وابستگی‌های ناسالم بروز می‌یابد. این یافته‌ها با نظریه یادگیری، برچسب‌زنی و نظریه مسیرهای جنسیتی چسبی - لیند هم‌راستا است (Chesney-Lind & Pasko, 2013).

در ایران با گسترش شهرنشینی، مهاجرت و تغییر ساختار خانواده، رفتارهای پرخطر در میان نوجوانان پسر رو به افزایش است امری که ریشه در الگوهای ناسالم خانوادگی و هیجانی دارد (تاج‌بخش، ۱۴۰۱). به همین دلیل نیز طی سال‌های اخیر پژوهش‌های متعددی پیرامون تأثیر تجارب نامطلوب دوران کودکی بر رفتارهای پرخطرانه انجام شده است. شهاب و تکلوی (۲۰۱۹) در پژوهشی نشان دادند که بین میزان تجربه سوءرفتارهای عاطفی و جسمی با ضعف در تنظیم هیجان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. سلیمان‌نژاد و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای کیفی بر نوجوانان پسر در کرج دریافتند که خشونت والدین علیه یکدیگر، نبود نظارت مؤثر و غفلت عاطفی از مهم‌ترین زمینه‌های بروز رفتارهای خشونت‌آمیز در پسران است. همچنین صادقی و همکاران (۲۰۱۴) در مرور نظام‌مند خود گزارش کردند که سبک‌های فرزندپروری ناکارآمد و تجارب منفی خانوادگی ارتباط مستقیمی با پرخاشگری و انحراف رفتاری نوجوانان دارند. افزون بر این، صالحیان و همکاران (۲۰۲۱) نیز به ترتیب تأکید کرده‌اند که کودک‌آزاری در ایران شیوع بالایی دارد و با مشکلات روانی و رفتاری نوجوانان ارتباط مستقیم دارد.

در همین راستا پژوهشی با عنوان «نقش تجارب نامطلوب دوران کودکی در ارتکاب بزه قتل (مورد مطالعه: نوجوانان مرتکب قتل در کانون اصلاح و تربیت استان البرز)» (وحدت طاهر و دیگران، ۱۴۰۴) انجام گرفته است. نتایج آن نشان داد که خشونت جسمی، غفلت عاطفی و اعتیاد والدین از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های ارتکاب قتل در میان پسران بزهکار هستند. با این حال، دامنه‌ی پژوهش مزبور محدود به پسران مرتکب قتل بوده و صرفاً رابطه مستقیم میان

تجارب نامطلوب و بروز رفتار خشونت‌آمیز را بررسی کرده است، بدون آنکه به تفاوت‌های جنسیتی یا مسیرهای متفاوت واکنش به تروما توجه کند.

بدین ترتیب پژوهش حاضر در تداوم و تکمیل همان خط پژوهشی طراحی شده است و از چند جهت تمایز بنیادین دارد؛ نخست آنکه این پژوهش با افزودن گروه دختران غیر بزهکار همسال، امکان تحلیل تطبیقی جنسیتی را فراهم کرده است تا روشن شود آیا تجارب مشابه، پیامدهای متفاوتی در دو جنس دارد یا خیر. دوم، تمرکز پژوهش کنونی صرفاً بر ارتکاب قتل نیست، بلکه بر مسیرهای هیجانی، شناختی و اجتماعی منتهی به رفتار خشونت‌آمیز یا آسیب روانی تأکید دارد. سوم، چهارچوب نظری این تحقیق بر نظریه‌های نوین برچسب‌زنی و مسیرهای جنسیتی استوار است که نگاه جنسیت‌محور و فرهنگی را در تبیین واکنش به تروما تقویت می‌کند. از این منظر پژوهش کنونی نه تکرار مطالعه پیشین بلکه گامی نو و تکمیلی در جهت بومی‌سازی تبیین‌های جرم‌شناختی تجارب نامطلوب در ایران به شمار می‌رود. اهمیت این مقاله در آن است که برای نخستین بار، تجارب نامطلوب دوران کودکی در میان پسران مرتکب قتل و دختران غیر بزهکار به صورت مقایسه‌ای بررسی شده است. این رویکرد، تصویری جامع‌تر از نقش جنسیت در تبدیل تروما به بزهکاری یا آسیب روانی ارائه می‌دهد و می‌تواند مبنایی علمی برای طراحی برنامه‌های پیشگیرانه و بازپرورانه متناسب با جنسیت در مدارس، خانواده‌ها و کانون‌های اصلاح‌و تربیت کشور فراهم آورد.

۳- تحلیل نظری مصادیق تجارب نامطلوب دوران کودکی

تجارب نامطلوب دوران کودکی به مجموعه‌ای از رخداد‌های آسیب‌زا در سال‌های اولیه‌ی زندگی گفته می‌شود که تأثیر ماندگاری بر رشد روانی، اجتماعی و رفتاری کودک می‌گذارند. پژوهش‌های جهانی نشان داده‌اند که افزایش تعداد و شدت این تجارب، خطر بروز رفتارهای پرخاشگرانه، اعتیاد، افسردگی و بزهکاری در بزرگسالی را به‌طور قابل توجهی افزایش می‌دهد (Felitti et al., 1998). مطالعات جدید نیز نشان داده‌اند که اثرات منفی تجارب نامطلوب نه‌تنها در سلامت روان بلکه در بروز رفتارهای اجتماعی پرخطر نیز قابل مشاهده است (Merrick et al., 2019: 769). در عین حال تأثیر هر یک از این تجارب بر اساس جنسیت، فرهنگ و شرایط اجتماعی متفاوت است (Finkelhor et al., 2015). بروز و تفسیر این تجارب در جوامع مختلف به‌شدت متأثر از بافت فرهنگی، اقتصادی و حقوقی است. در ایران، بسیاری از الگوهای تربیتی یا خانوادگی ممکن است ناخواسته مصادق نوعی آسیب کودکان باشند که در گفتمان فرهنگی عادی تلقی می‌شوند. از این رو تحلیل مصادیق تجارب نامطلوب نیازمند نگاهی بومی و انطباق یافته با شرایط جامعه ایران است.

سوءرفتار جسمی به هرگونه اقدام عمدی که منجر به آسیب بدنی کودک شود اطلاق می‌گردد. در خانواده‌های ایرانی، تنبیه بدنی هنوز گاه به‌عنوان ابزار تربیتی مشروع تلقی می‌شود. این امر سبب می‌شود مرز میان «تربیت» و «آزار» مبهم گردد. مطابق قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹، هر نوع آسیب جسمی ناشی از تنبیه والدین جرم محسوب می‌شود. پژوهش‌های انجام‌شده در ایران نشان می‌دهد کودکانی که به‌صورت مکرر در معرض تنبیه بدنی بوده‌اند، در نوجوانی سطوح بالاتری از پرخاشگری و تمایل به خشونت نشان می‌دهند (Solimannejad et al., 2022: 3). این یافته‌ها تأییدی است بر کارکرد یادگیری اجتماعی در انتقال الگوی خشونت در خانواده، آنالیز دقیق از مطالعات طولی آینده‌نگر در مورد ارتباط بین سوء رفتار و رفتار ضداجتماعی نوجوانان تجزیه و تحلیل دقیق شواهد بیانگر این است که بدرفتاری جسمی توسط والدین با بزهکاری مرتبط است (Steketeet et al, 2021). از منظر نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، تجربه مکرر خشونت بدنی در خانواده موجب درونی شدن الگوهای پرخاشگری می‌شود. در پسران: اغلب به شکل رفتارهای پرخاشگرانه و جرایم خشونت‌آمیز بروز می‌کند (DeLisi & Beaugard, 2018).

در دختران: بیشتر به مشکلات عاطفی مانند اضطراب و اجتناب از روابط اجتماعی منتهی می‌شود.

۲-۳- سوءاستفاده عاطفی

این نوع تروما شامل رفتارهایی مانند تحقیر، تهدید، بی‌اعتنایی یا محدود کردن افراطی کودک در ابراز احساسات است. در فرهنگ خانواده‌های اقتدارگرای ایرانی، این رفتارها ممکن است به‌عنوان کنترل یا تربیت عادی جلوه کنند؛ اما پژوهش‌های روان‌شناختی نشان داده‌اند که چنین رفتارهایی به ضعف در تنظیم هیجان و شکل‌گیری ناایمنی عاطفی در نوجوانان منجر می‌شوند (Shahab & Taklavi, 2019: 41). ساختار روابط خانوادگی و کیفیت روابط والدین با فرزندان احتمال ارتکاب یا عدم ارتکاب اعمال مجرمانه را شکل می‌بخشد و تحقیقات نشان می‌دهند که سوءرفتار عاطفی در نوجوانان ایرانی ارتباط مستقیمی با مشکلات روانی مادر و فرزند دارد و این تعامل می‌تواند احتمال بروز سوءاستفاده عاطفی را افزایش دهد (Abdollahzadeh Rafi, 2023)؛ بر اساس نظریه دلبستگی بالبی، بی‌توجهی هیجانی والدین یا تحقیر مداوم کودک منجر به شکل‌گیری دلبستگی ناایمن می‌شود (Bowlby, 1998: 48).

در پسران: به‌صورت بی‌اعتمادی و گرایش به خشونت نمود می‌یابد.

در دختران: احتمال بروز افسردگی و کاهش عزت‌نفس بیشتر است (Turner et al, 2006).

۳-۳- سوءاستفاده جنسی

سوءاستفاده جنسی هرگونه تماس یا بهره‌کشی جنسی از کودک را در برمی‌گیرد. در ایران، این نوع تروما به علت تابوهای فرهنگی و شرم اجتماعی کمتر گزارش می‌شود، هرچند شواهد کیفی نشان می‌دهد که وقوع آن محدود به طبقه یا منطقه خاصی نیست. ماده ۱۰ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (۱۳۹۹) این نوع رفتار را جرم سنگین تلقی کرده است. از منظر روانی، پیامدهای آن شامل اضطراب، اختلال در دل بستگی و گریز از روابط اجتماعی است. با وجود حساسیت موضوع، نظام آموزشی ایران فاقد آموزش پیشگیرانه درباره‌ی امنیت بدنی و مرزهای شخصی در کودکی است که خود عاملی برای تداوم آسیب محسوب می‌شود. این تروما زمانی رخ می‌دهد که فرد در دوران کودکی درگیر فعالیت جنسی گردد و به هرگونه عمل جنسی گفته می‌شود که بر فرد اعمال شود و می‌تواند شامل تماس فیزیکی، نمایش تصاویر جنسی، یا هرگونه رفتار جنسی دیگر باشد. این تجربه یکی از عمیق‌ترین آسیب‌هاست. مطالعات جرم‌شناسی فمینیستی نشان داده‌اند که سوءاستفاده جنسی علاوه بر آسیب فردی، بازتولید سلطه جنسیتی را نیز دربر دارد (Chesney-Lind, 2006).

در پسران بزهکار: منجر به خشم پنهان و رفتارهای خشونت‌آمیز می‌شود.

در دختران: بیشتر به اختلالات روانی و گرایش به خود آسیب‌رسانی منجر می‌شود (Putnam, 2023).

۳-۴- غفلت جسمی

غفلت به بی‌توجهی والدین نسبت به نیازهای اساسی کودک - اعم از تغذیه، مراقبت، آموزش و حمایت روانی - اطلاق می‌شود. در جامعه‌ی ایران، غفلت اغلب ناشی از فقر اقتصادی، اشتغال سنگین یا اعتیاد والدین است. نتایج مرور نظام‌مند پژوهش‌های ده‌ساله ایران نشان داده است که غفلت والدین از عوامل کلیدی در بروز رفتارهای پرخطر و پرخطرانه در نوجوانان است (Sadeghi et al, 2014: 83). از منظر حقوقی، ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان هرگونه غفلت عمدی یا مستمر را جرم‌انگاری کرده است؛ اما در عمل، تشخیص آن به دلیل ضعف نظام گزارش‌دهی دشوار است. از دیدگاه نظریه فشار عمومی آگنیو، کمبود نیازهای اساسی مانند غذا یا مراقبت پزشکی فشارهای مستمر ایجاد می‌کند که احتمال انحراف رفتاری را افزایش می‌دهد (Agnew, 2009).

در پسران: این فشارها به صورت رفتارهای پرخطر و خشونت‌آمیز بروز می‌کند.

در دختران: بیشتر به احساس بی‌ارزشی و پذیرش نقش‌های تبعیض‌آمیز اجتماعی

می‌انجامد (Graham-Bermann & Perkins, 2010).

۳-۵- غفلت عاطفی

بی‌توجهی عاطفی دوران کودکی اشاره دارد به عدم موفقیت والدین یا مراقبان در پاسخگویی به نیازهای عاطفی کودک، این نوع غفلت می‌تواند عواقب بلندمدت و همچنین کوتاه‌مدت را در برداشته باشد. غفلت عاطفی لزوماً سوءاستفاده عاطفی از کودک نیست چراکه سوءاستفاده اغلب عمدی است؛ در حالی که غفلت و بی‌توجهی نسبت به نیازهای عاطفی اطفال یک مفهوم غیرعمدی است. والدینی که از نظر عاطفی از فرزندان خود غافل می‌شوند، ممکن است هنوز نیازهای ضروری مادی آنها را تأمین کنند (Healthline, 2024). این ممکن است اشکال مختلفی داشته باشد، از جمله اعطای استقلال و خودمختاری نابجا به کودک در جایی که نیاز به مراقبت و محدودیت دارد. به‌عنوان مثال اجازه دادن به کودک نسبت به استفاده از مواد مخدر یا الکل. محرومیت از عشق و توجه والدین می‌تواند چرخه‌ای از «خلأ عاطفی» ایجاد کند. همچنین مطالعات نشان می‌دهد که نقص در عملکرد خانوادگی، به‌ویژه در بعد عاطفی و ارتباط میان والد و فرزند، رابطه‌ای معنادار با بروز رفتارهای بزهکارانه دارد. هرچه سطح حمایت و پیوند عاطفی در خانواده کمتر باشد، احتمال ارتکاب جرایمی مانند نزاع، سرقت و رفتارهای پرخاشگرانه در نوجوانان افزایش می‌یابد (احمدی و دیگران، ۱۳۹۹).

بر اساس نظریه کنترل اجتماعی هیرشی، نبود پیوند عاطفی مانع شکل‌گیری تعهد اجتماعی می‌شود (Hirschi, 1969).

در پسران بزهکار: به کاهش تعهد نسبت به هنجارها و ارتکاب جرایم خشن منجر می‌شود.
در دختران: به اضطراب و بی‌ثباتی هیجانی می‌انجامد.

۳-۶- شاهد خشونت خانگی بودن

مشاهده مکرر خشونت بین والدین نیز نوعی تروماست. کودکی که شاهد دعوا، تهدید یا ضرب‌وجرح والدین است، اغلب احساس بی‌قدرتی و ترس مزمن را تجربه می‌کند. پژوهشی در تهران نشان داد که قرار گرفتن مکرر در معرض خشونت والدین، با افزایش احتمال بروز رفتارهای بزهکارانه در پسران نوجوان همراه است (Vameghi et al., 2010: 1006). از منظر فرهنگی، تمایل به حفظ آبرو موجب پنهان‌سازی خشونت خانوادگی می‌شود و از گزارش رسمی این موارد جلوگیری می‌کند که این خود مانع حمایت اجتماعی مؤثر از کودکان می‌شود. تأثیرات خشونت خانگی بر روی کودکان نقش بسزایی در رشد کودکان دارد. کودکانی که در خانه شاهد خشونت خانگی هستند اغلب معتقدند که آنها مقصر هستند و در حالت ترس دائمی در زندگی به سر می‌برند و این کودکان پانزده برابر بیشتر قربانی کودک‌آزاری می‌شوند. ساختار روابط خانوادگی و کیفیت روابط والدین با فرزندان، احتمال ارتکاب یا عدم ارتکاب اعمال مجرمانه را شکل می‌بخشد. مشاهده مکرر خشونت علیه مادر از قوی‌ترین

پیش‌بینی‌کننده‌های بزهکاری آینده است. طبق نظریه انتقال بین نسلی خشونت، کودکان خشونت را به‌عنوان رفتار «عادی» می‌آموزند (Widom & Wilson, 2015).

۳-۷- سوءمصرف مواد مخدر والدین

اعتیاد یکی از عوامل اصلی فروپاشی کارکرد خانوادگی و افزایش آسیب‌های دوران کودکی است. والدین معتاد معمولاً از نظر هیجانی غیرفعال یا متغییرند و نمی‌توانند نقش حمایتی پایدار ایفا کنند. تحقیقات انجام‌شده در ایران نشان داده است نوجوانانی که در خانواده‌های دارای والد معتاد رشد یافته‌اند، رفتارهای پرخطر و پرخاشگرانه بیشتری بروز می‌دهند (Solimannejad et al., 2022: 5). از منظر نظری، سوءمصرف مواد در میان نوجوانان نه‌تنها به‌عنوان یک رفتار پرخطر فردی تلقی می‌شود، بلکه در چهارچوب جرم‌شناسی خانواده محور، بازتابی از نابسامانی‌های محیط خانوادگی و ضعف در کارکردهای حمایتی والدین است. پژوهش‌های کیفی اخیر نشان داده‌اند که وجود مشکلات روانی والدین، تعارضات خانوادگی و به‌ویژه سوءمصرف مواد توسط والدین، زمینه‌ای جدی برای گرایش نوجوانان به مصرف مواد و ارتکاب رفتارهای بزهکارانه فراهم می‌آورد. این یافته‌ها تأکید می‌کنند که محیط خانوادگی ناسالم می‌تواند به‌طور مستقیم بر شکل‌گیری هویت اجتماعی نوجوانان اثر بگذارد و آنان را در معرض خطرات مضاعف قرار دهد، به‌گونه‌ای که مصرف مواد به‌عنوان یکی از پیامدهای بارز این شرایط شناخته می‌شود (Moradi et al., 2019).

۳-۸- حبس والدین

حبس والدین موجب ازهم‌گسیختگی عاطفی و اجتماعی کودک می‌شود. در ایران، کودکان دارای والد زندانی معمولاً با انگ اجتماعی و فقر روبه‌رو هستند. در پژوهش‌های اجتماعی ایران اشاره شده است که پسران در این وضعیت، بیشتر در معرض ترک تحصیل و بزهکاری زودرس قرار می‌گیرند. از دیدگاه نظری، این مؤلفه با مفهوم «بازتولید نهادی آسیب» مرتبط است؛ زیرا کودک در غیاب حمایت نهادی مناسب، ممکن است همان مسیر والد خود را طی کند... حسب اینکه مادرشان زندانی شود یا مدت زیادی والدین زندانی شوند کودکان ممکن است واکنش‌های بدتری نسبت به حبس والدین داشته باشند (Murray & Farrington, 2008). در مجازات حبس وقتی سرپرست خانواده محبوس گردد شیرازه زندگی خانوادگی وی ازهم‌گسیخته می‌شود و از اطفال بی‌گناه پدر با مادری که مرتکب جرم شده‌اند به علت ازهم‌پاشیدگی کانون خانواده و محروم شدن از محبت پدر و مادر و ضیق معیشت در معرض انحرافات خطرناک قرار می‌گیرند (معصومی و پیرسلامی، ۱۳۹۶).

۳-۹- اضطراب و افسردگی والدین

اختلالات روانی مانند افسردگی شدید یا اضطراب مزمن والدین، موجب کاهش توان عاطفی و نظارت مؤثر بر کودک می‌شود. در بافت فرهنگی ایران، مراجعه به روان‌پزشک هنوز با انگ اجتماعی همراه است؛ بنابراین، بسیاری از کودکان در خانواده‌های پرتنش بدون تشخیص و حمایت کافی بزرگ می‌شوند. این وضعیت به افزایش نایمینی هیجانی و وابستگی ناسالم منجر می‌گردد. آمارها نشان می‌دهد بسیاری از افراد بزهکار مادرانی افسرده داشته‌اند. نتایج برخی تحقیقات نشان می‌دهد که فرزندان مادرانی که علائم افسردگی بیشتری دارند، احتمال بیشتری دارد که در دوران نوجوانی سطوح بالاتری از علائم افسردگی، مصرف مواد و بزهکاری را نشان دهند، اگرچه تفاوت‌های ظریف مهمی در نتیجه و جنسیت کودک وجود دارد (Fulco et al., 2020).

۳-۱۰- طلاق والدین

طلاق یکی از متداول‌ترین عوامل گسست عاطفی در دوران کودکی است. در دهه‌ی اخیر، افزایش نرخ طلاق در ایران باعث شده شمار زیادی از کودکان در خانواده‌های تک والد زندگی کنند. مطالعات نشان می‌دهد که نوجوانانی که در معرض طلاق والدین قرار گرفته‌اند، در مقایسه با همسالان خود در خانواده‌های پیوسته، سطوح بالاتری از پرخاشگری، اضطراب و مشکلات رفتاری را تجربه می‌کنند (صالح و دیگران، ۱۴۰۰: ۲۰۶؛ یحیی‌زاده و حامد، ۱۳۹۴: ۱۰۵)؛ همچنین برخی مطالعات دیگر نشان داده‌اند که جدایی والدین، به‌ویژه در خانواده‌های درگیر تعارض، با بروز افسردگی و پرخاشگری در پسران همراه است (Shahab & Taklavi, 2019: 45). از نظر فرهنگی، نظام حمایتی پس از طلاق در ایران هنوز ضعیف است و غالباً مادر بار عاطفی و اقتصادی سنگینی را به دوش می‌کشد که خود ممکن است به شکل غفلت غیرعمدی بروز کند. بر پایه مباحث نظری پیش‌گفته درباره مصادیق تجربیات نامطلوب دوران کودکی، اکنون می‌توان گامی فراتر نهاد و با رویکردی پژوهشی و نوآورانه به بررسی نقش این تجربیات در شکل‌گیری بزهکاری نوجوانان در بستر فرهنگی ایران پرداخت. این پژوهش با تمرکز بر پیوند میان تجربیات نامطلوب دوران کودکی و بروز رفتارهای خشونت‌آمیز در نوجوانان ایرانی تلاش می‌کند خلأ موجود در ادبیات داخلی را پر کند. برخلاف مطالعات پیشین که هر عامل را به‌صورت منفرد بررسی کرده‌اند، رویکرد حاضر تجارب نامطلوب را به‌عنوان یک سازه چندبعدی در نظر می‌گیرد که هم‌زمان بر ابعاد روانی، اجتماعی و خانوادگی اثرگذار است. این نگاه تلفیقی امکان ارائه تصویری جامع‌تر از چرایی و چگونگی شکل‌گیری خشونت نوجوانان را فراهم می‌آورد و مقاله را از سطح مرور منابع فراتر می‌برد. نوآوری اصلی مقاله در ترکیب یافته‌های بین‌المللی با شواهد بومی ایران است. داده‌های مرور نظام‌مند و مطالعات کیفی با چهارچوب‌های نظری جرم‌شناسی مانند نظریه یادگیری اجتماعی و برچسب‌زنی تلفیق شده‌اند. این ترکیب نشان می‌دهد که تجارب نامطلوب

نه تنها احتمال بروز اختلالات هیجانی را افزایش می‌دهند بلکه در بستر فرهنگی ایران با ضعف در حمایت‌های نهادی و خانوادگی تشدید می‌شوند. بدین ترتیب برای نخستین بار تجارب نامطلوب به‌عنوان متغیر میانجی در رابطه میان خانواده و بزهکاری نوجوانان معرفی می‌شوند.

یافته‌های این بخش نشان می‌دهد که توجه به تجارب آسیب‌زا می‌تواند به‌عنوان شاخص هشدار زودهنگام در سیاست‌گذاری کیفری و اجتماعی ایران به کار رود. شناسایی و مداخله در زمینه سوءاستفاده عاطفی، خشونت خانگی و سوءمصرف مواد والدین، نه تنها از منظر پیشگیری از جرم اهمیت دارد بلکه به ارتقای سلامت روانی نسل آینده نیز منجر می‌شود. این نوآوری پلی میان جرم‌شناسی نظری و سیاست‌گذاری عملی ایجاد می‌کند و مقاله حاضر را از یک مرور ادبیات صرف به یک چهارچوب تحلیلی - کاربردی ارتقا می‌دهد.

۴- تبیین‌های نظری جرم‌شناسانه تأثیر تجارب نامطلوب دوران کودکی بر بزهکاری نوجوانان

یافته‌های این مبحث مبتنی بر داده‌های میدانی حاصل از پرسشنامه تجارب نامطلوب دوران کودکی در میان ۳۷ نوجوان پسر بزهکار (مرتکب قتل) و ۳۳۰ دختر غیر بزهکار در استان البرز است. تحلیل آماری (که در مبحث بعدی به آن پرداخته شده است) نشان داد که میان تجارب نامطلوب و بروز رفتارهای بزهکارانه رابطه‌ای معنادار وجود دارد، به‌ویژه در پسرانی که تجربه خشونت خانوادگی، اعتماد والدین و غفلت عاطفی را گزارش کرده‌اند. برای درک چرایی این رابطه، لازم است از رویکردهای صرفاً فردگرایانه یا قانونی فراتر رفت و نظریه‌های جرم‌شناختی را در کنار داده‌های میدانی به کار گرفت. در این چهارچوب، نظریات کلاسیکی چون برجسب‌زنی،^{۱۲} یادگیری افتراقی^{۱۳} و... نیز به‌عنوان زیربنای تحلیلی مدنظر قرار گرفته‌اند؛ زیرا الگوهای تعامل اجتماعی و هویت‌یابی بزهکارانه، به‌ویژه در خانواده و همسالان، نقش مؤثری در بازتولید رفتار انحرافی دارند. در ادامه، یافته‌ها در پرتو پنج نظریه محوری تبیین می‌شوند.

۴-۱- نظریه برجسب‌زنی^{۱۴}

بر اساس نظریه برجسب‌زنی، بزهکاری نه صرفاً نتیجه ارتکاب عمل مجرمانه، بلکه پیامد فرآیند اجتماعی «برجسب خوردن» است؛ یعنی فرد زمانی هویت بزهکارانه پیدا می‌کند که جامعه، نهادهای رسمی یا غیررسمی، او را با چنین عنوانی شناسایی و طرد کنند. (Becker, 1963: 9) درواقع، انحراف به‌جای آنکه علت درونی داشته باشد، محصول تعاملات اجتماعی است که هویت فرد را بازتعریف می‌کنند. در پیوند با تجارب نامطلوب دوران کودکی، کودکانی که در

12. Labeling Theory

13. Differential Association Theory

14. Labeling Theory

خانواده با خشونت، غفلت یا بی‌ثباتی عاطفی رشد می‌کنند، اغلب در محیط‌های آموزشی رفتارهایی مانند پرخاشگری، کناره‌گیری یا واکنش‌های تکانشی نشان می‌دهند. این واکنش‌ها سبب می‌شود معلمان و همسالان آن‌ها را به‌عنوان «کودک مسئله‌دار» یا «غیرقابل کنترل» تلقی کنند. در نتیجه، فرآیند برچسب‌زنی در سنین پایین آغاز شده و به تدریج درونی می‌شود؛ کودک خود را همان‌گونه می‌بیند که دیگران می‌بینند و به تدریج مطابق این هویت عمل می‌کند. از این منظر، تجارب نامطلوب دوران کودکی بستر شناختی و هیجانی لازم را برای پذیرش برچسب و تداوم آن فراهم می‌سازد. از منظر جنسیتی نیز، نوع برچسب و واکنش اجتماعی متفاوت است. پسران معمولاً با برچسب‌هایی نظیر «خشن» یا «خطرناک» مواجه می‌شوند که در چهارچوب فرهنگ مردسالار، گاه به تقویت رفتارهای تهاجمی و قدرت‌طلبانه می‌انجامد. در مقابل، دختران بیشتر با برچسب‌های اخلاقی مانند «بی‌انضباط» یا «بی‌اخلاق» روبه‌رو هستند؛ برچسب‌هایی که نه به بروز خشونت آشکار، بلکه به انزوا، احساس شرم و ورود به روابط آسیب‌زا منجر می‌شود (Chesney-Lind & Pasko, 2013: 78). بدین ترتیب، فرآیند برچسب‌زنی در دختران و پسران، مسیرهای متفاوتی از انحراف و بزهکاری را شکل می‌دهد. در مجموع نظریه برچسب‌زنی نشان می‌دهد که چگونه آسیب‌های اولیه خانوادگی و اجتماعی، از طریق نگاه و داوری دیگران تثبیت می‌شوند و هویت بزهکارانه را در نوجوانانی که پیش‌تر در معرض تجارب نامطلوب دوران کودکی بوده‌اند، بازتولید می‌کنند.

۴-۲- نظریه یادگیری افتراقی

ادوین ساترلند^{۱۵} در نظریه یادگیری افتراقی^{۱۶} توضیح می‌دهد که رفتار بزهکارانه نه امری ذاتی یا موروثی، بلکه نتیجه یادگیری ارزش‌ها، نگرش‌ها و فنون انحرافی از طریق تعامل با گروه‌های اجتماعی است. به بیان دیگر، انسان همان چیزی را می‌آموزد که در محیط اجتماعی‌اش مشاهده و تجربه می‌کند (Sutherland, 1947: 75). در ارتباط با تجارب نامطلوب دوران کودکی (ACEs)، این نظریه نشان می‌دهد که محیط خانوادگی نخستین «مدرسه جرم یا سلامت روان» است. کودکی که در خانواده‌ای آکنده از خشونت، اعتیاد یا روابط متزلزل رشد می‌کند، به‌طور مکرر شاهد رفتارهای ضداجتماعی است و از والدین یا اطرافیان می‌آموزد که پرخاشگری، فریب یا قانون‌گریزی می‌تواند ابزار بقا باشد. از سوی دیگر، غفلت والدین و نبود نظارت مؤثر، کودک را به‌سوی پیوند با همسالان منحرف سوق می‌دهد. در این مرحله، گروه همسالان جایگزین خانواده شده و ارزش‌های انحرافی را به‌صورت «هنجار جایگزین» درونی می‌سازد. از منظر تفاوت جنسیتی، مسیر یادگیری انحرافی در

15. Edwin H. Sutherland

16. Differential Association Theory

پسران و دختران متفاوت است. پسران معمولاً از طریق معاشرت با گروه‌های خیابانی و باندهای بزهکار، الگوهای خشونت و سرقت را می‌آموزند؛ اما در دختران، فرآیند یادگیری انحرافی اغلب از مسیر روابط عاطفی ناسالم با همسالان یا بزرگسالان شکل می‌گیرد. این نوع یادگیری ممکن است به رفتارهایی چون فرار از خانه، مصرف مواد یا ورود به روابط جنسی آسیب‌زا منجر شود (Giordano et al, 2002: 991). بدین ترتیب، نظریه یادگیری افتراقی نشان می‌دهد که تجارب نامطلوب نه تنها منبع فشار روانی، بلکه بستری برای انتقال فرهنگی و رفتاری بزهکاری از نسل والدین به فرزندان است.

۴-۳- نظریه فرصت‌های نامشروع

کلووارد و اهلین بر این باورند که بزهکاری نتیجه نابرابری در دسترسی به فرصت‌هاست؛ یعنی نوجوانان محروم، زمانی که مسیرهای مشروع برای دستیابی به اهداف اجتماعی بسته می‌شود، اگر به شبکه‌های انحرافی دسترسی داشته باشند، از همان مسیرها برای جبران ناکامی استفاده می‌کنند. به این ترتیب، انحراف پاسخی سازگارانه به ساختار ناعادلانه فرصت‌هاست. در پیوند با تجارب نامطلوب دوران کودکی، عواملی چون فقر، اعتیاد والدین و غفلت خانوادگی نه تنها ناکامی‌های ساختاری را تشدید می‌کنند، بلکه دسترسی کودک به مسیرهای قانونی رشد - مانند تحصیل، حمایت روانی و اجتماعی - را محدود می‌سازند. در چنین شرایطی، نوجوان برای کسب منزلت یا بقا به فرصت‌های نامشروع روی می‌آورد. خانواده‌های آسیب‌زا یا محله‌های جرم‌زا خود بستری برای این مسیرهای جایگزین‌اند و به انتقال الگوهای بزهکارانه از نسل والدین به فرزندان کمک می‌کنند. از منظر جنسیتی، نوع این فرصت‌ها متفاوت است؛ پسران معمولاً از طریق گروه‌های خیابانی یا باندهای بزهکار وارد جرایم خشونت‌آمیز می‌شوند، در حالی که دختران، به‌ویژه در بافت‌های فرهنگی محدودکننده، بیشتر درگیر روابط عاطفی ناسالم، بهره‌کشی جنسی یا فرار از خانه به‌عنوان شکلی از «فرصت انحرافی» می‌گردند. در هر دو حالت، تجربه محرومیت اولیه زمینه شکل‌گیری رفتار بزهکارانه را فراهم می‌سازد (Cloward & Ohlin, 1960: 122).

۴-۴- نظریه مسیرهای جنسیتی

نظریه مسیرهای جنسیتی^{۱۷} که توسط مِدا چسنی - لیند در چهارچوب جرم‌شناسی فمینیستی مطرح شد، بر این نکته تأکید دارد که مسیرهای منتهی به بزهکاری در دختران و پسران متفاوت هستند؛ زیرا تجارب اجتماعی، فرهنگی و هیجانی آنها یکسان نیست (Chesney-Lind, 2006: 45). بر اساس این نظریه، بزهکاری دختران اغلب پاسخی به قربانی شدن، سوءاستفاده جنسی و روابط عاطفی آسیب‌زا است، در حالی که بزهکاری پسران بیشتر از مسیر فشارهای ساختاری، نقش‌های

مردانه و نیاز به قدرت‌نمایی شکل می‌گیرد. در پیوند با تجارب نامطلوب دوران کودکی (ACEs)، جنسیت نه تنها بر میزان مواجهه با آسیب تأثیر دارد، بلکه مسیر واکنش به آن را نیز تعیین می‌کند. دخترانی که خشونت خانگی یا کنترل افراطی را تجربه کرده‌اند، بیشتر به واکنش‌های درونی مانند اضطراب، افسردگی یا فرار از خانه گرایش دارند. در مقابل، پسرانی که با خشونت فیزیکی یا فقر روبه‌رو بوده‌اند، معمولاً واکنش‌های بیرونی سازی شده‌ای چون پرخاشگری یا بزهکاری نشان می‌دهند. در جامعه‌ای مانند ایران که نقش‌های جنسیتی سنتی رفتار نوجوانان را شکل می‌دهد، این تفاوت‌ها پررنگ‌تر است. از این‌رو، نظریه مسیرهای جنسیتی نشان می‌دهد چگونه تجارب نامطلوب از طریق ساختارهای جنسیتی به رفتارهای انحرافی متفاوت در دختران و پسران منجر می‌شوند.

۴-۵- مدل تلفیقی تروما - جرم‌شناسی

رویکردهای نوین جرم‌شناسی بر این باورند که فهم بزهکاری بدون درک زنجیره تأثیر تجارب نامطلوب دوران کودکی ممکن نیست. در این میان، جیل لونسون^{۱۸} و بلیس و همکاران بر پیوند میان تروما، یادگیری اجتماعی و فقدان دلبستگی ایمن به‌عنوان سازکار مشترک شکل‌گیری رفتار مجرمانه تأکید دارند (Levenson, 2017: 107). بر اساس این مدل، تروماهای دوران کودکی در ابتدا به‌صورت فشارهای هیجانی تجربه می‌شوند؛ احساس ترس، شرم یا بی‌قدرتی در کودک انباشته شده و در غیاب حمایت عاطفی به خشم یا انزجار تبدیل می‌شود. سپس از طریق فرآیند یادگیری اجتماعی، این هیجانات به‌صورت الگوهای پرخاشگرانه یا ضداجتماعی درونی می‌شوند. درنهایت، نبود پیوند عاطفی ایمن و ساختارهای حمایتی مؤثر، مانع بازسازی هیجانی شده و زمینه بروز رفتارهای خشونت‌آمیز یا قانون‌گریز را فراهم می‌سازد (Bellis et al., 2023: 8). یافته‌های پژوهش حاضر که نشان داد نوجوانانی با سه یا بیش از سه مؤلفه تجارب نامطلوب رفتار بزهکارانه شدیدتری دارند، مؤید همین مدل است. در بافت فرهنگی ایران نیز ضعف نظام‌های مشاوره‌ای، تابوهای روان‌درمانی و کمبود حمایت اجتماعی، مانع التیام زخم‌های روانی شده و موجب انتقال تروما به رفتار انحرافی می‌گردد.

۵- یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش به شرح زیر است؛

۵-۱- توصیف متغیرهای جمعیت‌شناختی

از نظر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی تمامی پاسخگویان بزهکار از نظر جنسیت، پسر بودند. از مجموع ۳۶۷ پاسخگو، تعداد ۳۳۰ نفر (۸۹/۹ درصد) نوجوان دختر عادی و ۳۷ نفر (۱۰/۱ درصد) نوجوان پسر

بزهکار بودند. میانگین و انحراف استاندارد سن در گروه بزهکار به ترتیب $۱۶/۸۰$ و $۰/۵۳$ بود و در گروه عادی به ترتیب $۱۶/۴۸$ و $۱/۱۴$ بود و دامنه سنی در هر دو گروه از ۱۵ تا ۱۸ سال بود. در جدول ۱ آماره‌های توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آماره‌های سنجش نرمال بودن (کجی و کشیدگی) متغیر ترومای کودکی به تفکیک دو گروه نوجوانان عادی و بزهکار در حوزه قتل گزارش شد.

۵-۲- یافته‌های توصیفی و تحلیل جنسیتی الگوهای بروز تروما در دختران عادی و پسران بزهکار

نتایج جدول یک بیان‌گر این است که نوجوانان پسر بزهکار در حوزه قتل دارای میانگین بالاتری در ترومای دوران کودکی و تمامی مؤلفه‌های آن بودند. میانگین ترومای کودکی (تجارب نامطلوب) در گروه نوجوانان بزهکار برابر با $۶۳/۳۵$ بود و به میزان $۲۵/۳۲$ نمره بالاتر از نوجوانان دختر عادی با میانگین $۳۸/۰۳$ بود. در بین مؤلفه‌ها بیشترین تفاوت میانگین مربوط به مؤلفه سوءاستفاده جسمی با میانگین $۶/۳۲$ و سوءاستفاده جنسی با میانگین $۵/۶۵$ بود. بررسی مقادیر کجی و کشیدگی نشان داد در گروه نوجوانان دختر عادی توزیع داده از توزیع نرمال پیروی نمی‌کند. دامنه مقادیر کجی و کشیدگی ترومای کودکی در دامنه -۲ تا $+۲$ قرار نداشت و بر این اساس از آزمون ناپارامتریک یومن - ویتنی برای مقایسه نمرات در دو گروه نوجوانان عادی و بزهکار استفاده شد.

جدول ۱- آماره‌های توصیفی دختر عادی و نوجوانان پسر بزهکار (قتل)

متغیرها	نوجوانان دختر عادی (n=۳۳۰)				نوجوانان پسر بزهکار (n=۳۷)			
	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی
سوءاستفاده عاطفی	۸/۹۸	۴/۵۴	۱/۳۰	۱/۱۵	۱۲/۴۶	۳/۸۱	-۰/۲۸	-۰/۱۱
سوءاستفاده جسمی	۶/۱۹	۲/۷۰	۳/۱۹	۱۱/۰۲	۱۲/۵۱	۴/۶۰	-۰/۲۲	-۰/۶۷
سوءاستفاده جنسی	۵/۸۹	۲/۳۲	۴/۰۰	۲۰/۹۰	۱۱/۵۴	۳/۵۶	-۰/۲۶	-۰/۶۴
غفلت عاطفی	۹/۱۸	۴/۸۰	۱/۲۷	۰/۹۷	۱۳/۵۱	۴/۳۱	-۰/۲۹	-۰/۵۰
غفلت جسمی	۷/۷۹	۳/۲۲	۱/۲۴	۱/۱۲	۱۳/۳۲	۳/۷۱	۰/۲۸	-۰/۱۸
ترومای کودکی (کل)	۳۸/۰۳	۱۴/۲۵	۱/۴۷	۱/۹۰	۶۳/۳۵	۱۶/۱۹	-۰/۴۹	-۰/۳۰

بنابراین بررسی نتایج توصیفی نشان می‌دهد که میانگین تجارب نامطلوب دوران کودکی در گروه پسران بزهکار به‌طور معناداری بیشتر از دختران غیر بزهکار است. همان‌گونه که در جدول (۱) دیده می‌شود، پسران بزهکار در همه ابعاد پرسشنامه CTQ از جمله سوءاستفاده جسمی، سوءاستفاده عاطفی، غفلت جسمی و غفلت عاطفی نمرات بالاتری به دست آوردند.

۵-۳- یافته‌های استنباطی و تحلیل ترومای کودکی در دو گروه دختران عادی و پسر بزهکار با آزمون یومن-ویتنی

آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان داد که توزیع داده‌ها نرمال نیست، بنابراین از آزمون یومن-ویتنی برای مقایسه دو گروه استفاده شد. نتایج (جدول ۲) به شرح زیر است:

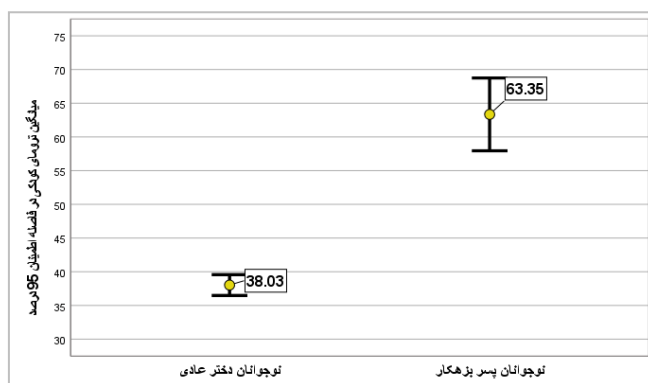
جدول ۲- نتایج آزمون یومن-ویتنی در دختران عادی و پسران بزهکار (قتل)

دی کوهن	مقدار p	مقدار Z	تفاوت میانگین	میانگین (انحراف استاندارد)						
				نوجوانان پسر بزهکار			نوجوانان دختر عادی			
۲/۴۷	<۰/۰۰۱	۴/۹۱	۳/۴۸	۱۲/۴۶	±	۳/۸۱	۸/۹۸	±	۴/۵۴	سوءاستفاده عاطفی
۴/۴۷	<۰/۰۰۱	۸/۲۵	۶/۳۲	۱۲/۵۱	±	۴/۶۰	۶/۱۹	±	۲/۷۰	سوءاستفاده جسمی
۴/۷۶	<۰/۰۰۱	۱۰/۰۲	۵/۶۵	۱۱/۵۴	±	۳/۵۶	۵/۸۹	±	۲/۳۲	سوءاستفاده جنسی
۲/۹۴	<۰/۰۰۱	۵/۴۱	۴/۳۳	۱۳/۵۱	±	۴/۳۱	۹/۱۸	±	۴/۸۰	غفلت عاطفی
۳/۲۷	<۰/۰۰۱	۷/۶۲	۵/۵۳	۱۳/۳۲	±	۳/۷۱	۷/۷۹	±	۳/۲۲	غفلت جسمی
۱۴/۴۵	<۰/۰۰۱	۷/۴۷	۲۵/۳۲	۶۳/۳۵	±	۱۶/۱۹	۳۸/۰۳	±	۱۴/۲۵	ترومای کودکی (کل)
۰/۹۵	<۰/۰۰۱	۶/۵۴	۰/۹۲	۲/۴۰	±	۰/۹۵	۱/۴۸	±	۰/۹۵	آزار مادر توسط پدر با سیلی زدن یا هل یا پرتاب
۰/۸۷	<۰/۰۰۱	۸/۹۵	۱/۴۶	۲/۸۱	±	۱/۱۰	۱/۳۵	±	۰/۸۴	آزار مادر توسط پدر با مشت یا لگد یا شیء محکم
۰/۶۰	<۰/۰۰۱	۱۱/۲۷	۱/۲۲	۲/۳۲	±	۱/۱۲	۱/۱۰	±	۰/۵۲	آزار مادر توسط پدر با تهدید چاقو یا اسلحه
۲/۱۱	<۰/۰۰۱	۷/۸۲	۳/۲۹	۷/۲۲	±	۲/۹۰	۳/۹۳	±	۲/۰۱	نمره کل شاهد خشونت علیه مادر بودن
۰/۱۴	۰/۸۸۸	۰/۱۴	۰/۰۱	۱/۲۳	±	۰/۴۳	۱/۲۲	±	۰/۴۱	سابقه بیماری روانی، خودکشی یا افسردگی در خانواده
۰/۳۱	<۰/۰۰۱	۵/۸۶	۰/۳۴	۱/۴۲	±	۰/۵۰	۱/۰۸	±	۰/۲۸	طلاق والدین
۰/۳۶	۰/۰۰۲	۳/۰۹	۰/۱۹	۱/۳۳	±	۰/۴۸	۱/۱۴	±	۰/۳۴	اعتیاد والدین به مواد مخدر یا مشروبات الکلی
۰/۲۸	<۰/۰۰۱	۷/۹۰	۰/۴۳	۱/۴۹	±	۰/۵۱	۱/۰۶	±	۰/۲۴	سابقه زندانی بودن والدین

بررسی مؤلفه‌های ترومای کودکی نشان داد در تمامی مؤلفه‌های ترومای کودکی میانگین نوجوانان پسر بزهکار به‌طور معنی‌داری بالاتر بود ($p < 0/05$). شاخص اندازه اثر دی کوهن نشان داد بیشترین تفاوت در مؤلفه‌ها به ترتیب مربوط به مؤلفه غفلت عاطفی با مقدار $4/31$ و مؤلفه سوءاستفاده جسمی با مقدار $4/60$ بود. همچنین در تمامی سؤالات مربوط به شاهد خشونت علیه مادر بودن (به غیر از شاخص سابقه بیماری روانی، خودکشی یا افسردگی در خانواده) و سوابق حبس والدین نیز نوجوانان پسر بزهکار نمره بالاتری داشتند.

۴-۵- تحلیل میانگین تجارب آسیب‌زای کودکی با تأکید بر تفاوت جنسیتی

یافته‌های پژوهش نشان داد که پسران بزهکار در کانون اصلاح و تربیت استان البرز بیشترین میانگین نمره تجارب نامطلوب را در دو مؤلفه سوءاستفاده جسمی و غفلت عاطفی داشته‌اند. بیش از نیمی از آنان تنبیه بدنی یا تحقیر عاطفی را تجربه کرده و در محیط‌هایی رشد یافته‌اند که خشونت والدین به‌عنوان شیوه تربیتی عادی تلقی می‌شده است. بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، این نوجوانان خشونت را از طریق مشاهده و تکرار آموخته و درونی کرده‌اند؛ درحالی‌که نظریه کنترل اجتماعی هیرشی تبیین می‌کند که ضعف پیوند عاطفی با خانواده و مدرسه، حس تعلق اجتماعی آنان را کاهش داده است. این ترکیب از یادگیری خشونت و فروپاشی پیوندهای کنترل اجتماعی، زمینه‌ساز رفتارهای تکانشی و ارتکاب جرایمی نظیر قتل بوده است (Solimannejad et al., 2022: 3).

در مقابل دختران غیر بزهکار نیز تجارب مشابهی مانند سوءاستفاده جنسی یا غفلت عاطفی داشته‌اند؛ اما واکنش آن‌ها عمدتاً در قالب اضطراب، افسردگی و احساس بی‌ارزشی بروز کرده است. مطابق نظریه مسیرهای جنسیتی چسنی - لیند دختران به‌جای بروز خشونت آشکار،

آسیب را درونی می‌کنند. در فرهنگ ایران، نظارت اجتماعی شدیدتر و نقش خانواده‌های مراقبتی مانع از بروز بزهکاری در آنان می‌شود. بدین ترتیب جنسیت نه‌تنها شدت تجارب نامطلوب، بلکه نوع واکنش به آن‌ها را تعیین می‌کند.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف تحلیل جنسیتی تأثیر تجارب نامطلوب دوران کودکی بر بروز رفتارهای خشونت‌آمیز در نوجوانان انجام شد. همان‌طور که در بخش تحلیل نظری مصادیق تجربیات نامطلوب دوران کودکی نشان داده شد نوآوری اصلی مقاله در معرفی تجارب نامطلوب به‌عنوان متغیر میانجی میان خانواده و بزهکاری نوجوانان است. این بخش پژوهشی مغز ایده مقاله را تشکیل می‌دهد و آن را از سطح مرور منابع فراتر برده و به یک چهارچوب تحلیلی - کاربردی با پیامدهای نظری و عملی ارتقا داده است. نتایج حاصل از داده‌های آماری در میان پسران مرتکب قتل در کانون اصلاح‌وتربیت استان البرز و دختران غیر بزهکار نشان داد که پسران در مقایسه با دختران، سطوح بالاتری از تجارب نامطلوب را تجربه کرده‌اند، به‌ویژه در مؤلفه‌های سوءاستفاده جسمی، غفلت عاطفی و شاهد خشونت خانوادگی بودن. در مقابل، دختران بیشتر از تجارب جنسی و عاطفی آسیب‌زا سخن گفته‌اند که پیامد آن به شکل افسردگی، اضطراب و احساس بی‌ارزشی بروز یافته است. یافته‌ها در پرتو نظریه‌های جرم‌شناسانه پژوهش تبیین می‌شوند. بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی، پسرانی که در محیط‌های پرخاشگر رشد یافته‌اند، رفتار خشونت‌آمیز را از طریق مشاهده و تقلید از والدین یا اطرافیان آموخته‌اند. در ادامه، نظریه برچسب‌زنی بکر نشان می‌دهد که این نوجوانان، از سنین پایین به‌عنوان «کودک مسئله‌دار» شناخته شده و در نتیجه برچسب منفی اجتماعی در شکل‌گیری هویت بزهکارانه آنان نقش داشته است. در سوی دیگر، نظریه مسیرهای جنسیتی چسبی - لیند تبیین می‌کند که دختران در مواجهه با همان آسیب‌ها، واکنش‌های درونی‌سازی‌شده تری دارند و به دلیل محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی کمتر رفتار خشونت‌آمیز بروز می‌دهند. در پرتو نظریه فرصت‌های نامشروع کلوارد و اهلین، می‌توان دریافت که پسران بزهکار به دلیل محرومیت اقتصادی، فروپاشی خانواده و نبود فرصت‌های مشروع برای رشد، از مسیرهای نامشروع برای دستیابی به احساس قدرت و هویت استفاده کرده‌اند. در حالی که دختران در موقعیت مشابه، بیشتر به روابط عاطفی ناسالم یا قربانی‌سازی اجتماعی روی آورده‌اند. درنهایت، مدل تلفیقی تروما - جرم‌شناسی پیوندی جامع میان همه این نظریه‌ها برقرار می‌کند و نشان می‌دهد که تجارب آسیب‌زای کودکی ابتدا فشارهای هیجانی ایجاد کرده، سپس از طریق یادگیری اجتماعی و برچسب‌زنی تقویت می‌شوند و در غیاب حمایت‌های خانوادگی و اجتماعی به رفتارهای خشونت‌آمیز در پسران و

آسیب‌های روانی در دختران می‌انجامند. بدین ترتیب، این مطالعه آشکار می‌کند که جنسیت نه تنها در میزان تجارب نامطلوب، بلکه در مسیر تبدیل این تجارب به بزهکاری یا آسیب روانی نقش تعیین‌کننده دارد. این نتیجه به‌طور مستقیم از تحلیل آماری پژوهش استخراج شده و بیانگر ضرورت بازنگری در سیاست‌های پیشگیری از بزهکاری در ایران است.

پیشنهادها

- ۱- در مدارس: با استناد به ماده ۵ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (۱۳۹۹) و برنامه‌ی ملی «طرح نماد» (نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان)، ضروری است مشاوران و مربیان مدارس با ابزارهای استاندارد شناسایی تجارب نامطلوب آشنا شوند و مهارت‌های تاب‌آوری، کنترل خشم و ارتباط سالم در برنامه‌های درسی گنجانده شود. این برنامه‌ها هم‌اکنون در برخی مدارس کشور در حال اجراست و تقویت و ارزیابی علمی آن‌ها اهمیت دارد.
- ۲- در کانون‌های اصلاح و تربیت: داده‌های پژوهش نشان داد که نوجوانان بزهکار بیش از هر چیز به درمان‌های تروما محور نیاز دارند. استفاده از الگوهای بازپروری علمی مانند «رفتاردرمانی شناختی» و «درمان هیجان‌محور» در کنار برنامه‌های موجود آموزشی و حرفه‌آموزی کانون‌ها، می‌تواند بازده روانی و اجتماعی بالاتری داشته باشد.
- ۳- در خانواده: با توجه به اینکه بخش قابل‌توجهی از تجارب نامطلوب در بستر خانواده رخ می‌دهد، تقویت برنامه‌های آموزش مهارت فرزندپروری و پیشگیری از خشونت خانگی باید در دستور کار سازمان بهزیستی و آموزش و پرورش قرار گیرد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- احمدی، آرمیندخت، سید مهدی صابری، سید سعید پورنقاش تهرانی و علی اکبر ارجمندنیا. (۱۳۹۹). تأثیر عملکرد خانواده بر بروز بزهکاری در نوجوانان کانون اصلاح و تربیت شهر تهران»، نشریه علمی پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، (۴).

<https://doi.org/10.30486/jsrp.2019.582595.1641>

- تاج‌بخش، غلامرضا. (۱۴۰۱). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل پیشگیری خانه محور از گرایش فرزندان به اعتیاد. پژوهش‌های جرم‌شناختی پلیس، (۳).

<https://doi.org/10.22034/cr.2022.1266844.1069>

- صالح، سعید، عبدالرضا ادهمی و شهلا کاظمی پور. (۱۴۰۰). نقش رفتارهای اجتماعی و پیامدهای خشونت: مطالعه‌ای کیفی با رویکرد گراند تئوری. تحقیقات علوم رفتاری. (۲).

<http://dx.doi.org/10.52547/rbs.19.2.204>

- مصطفی‌پور، مسعود و سید محمد حسینی. (۱۳۹۶). جرم‌شناسی عصب؛ رویکردی نوین در تحلیل جرایم خشونت‌آمیز اطفال و نوجوانان (با تأکید بر منحنی سن - جرم). فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۱۹، (۵).

<https://doi.org/10.22054/jclr.2017.13107.1229>

- معصومی، مجید و مهدی ارغوانی پیرسلامی. (۱۳۹۶). تأثیر مجازات والدین محکوم به حبس بر انحراف و آینده اجتماعی فرزندان بین زندانیان استان فارس در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۹. کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، کازرون: دانشگاه آزاد اسلامی واحد سیرجان.

- وحدت طاهر، مهدی، حسنعلی مؤذن‌زادگان، حسین غلامی دون و فرامرز سهرابی اسمرود. (۱۴۰۴). بررسی نقش تجربیات نامطلوب دوران کودکی در ارتکاب بزه قتل (مورد مطالعه: نوجوانان مرتکب قتل در کانون اصلاح تربیت استان البرز). دانشنامه فقه و حقوق تطبیقی. در دست انتشار.

- یحیی‌زاده، حسین و محبوبه حامد. (۱۳۹۴). مسائل فرزندان طلاق در ایران و مداخلات مربوطه: فراتحلیل مقالات موجود. مطالعات زن و خانواده، (۲۳).

doi: 10.22051/jwfs.2016.2209

ب) منابع انگلیسی

- Abdollahzadeh Rafi, Mahdi. (2023). Adolescent Emotional Abuse According to the Mother's Report: The Interactive Role of Adolescent's and Mother's Mental Health Problems. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 25(3). <https://doi.org/10.22038/jfmh.2023.23733>

- Agnew, Robert. (2009). *Pressured into crime: An overview of general strain theory*. Oxford: Oxford University Press.

- Becker, Howard S. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. New York: Free Press.

- Bellis, Mark A., K. Hughes, K. Ford, C. Hardcastle. (2023). Adverse Childhood Experiences and Their Impact across the Life Course: An Updated Systematic Review. *Child Abuse & Neglect*, (145). <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106352>

- Bowlby, John. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Chesney-Lind, Meda & Lisa Pasko. (2013). *The female offender: Girls, women, and crime*. 3rd ed. Thousand Oaks, CA: SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781452232157>
- Chesney-Lind, Meda. (2006). Patriarchy, crime, and justice: Feminist criminology in an era of backlash. *Feminist Criminology*, 1(1). <https://doi.org/10.1177/1557085105282893>
- Cloward, Richard A. & Lloyd E. Ohlin. (1960). *Delinquency and opportunity: A theory of delinquent gangs*. New York: Free Press. <https://ia802907.us.archive.org/28/items/in.ernet.dli.2015.118898/2015.118898.Delinquency-And-Opportunity.pdf>
- DeLisi, Matt & Eric Beauregard. (2018). Stepping stones to sexual murder: The role of developmental factors in the etiology of sexual homicide. *Journal of Criminal Psychology*, 8(3). <https://doi.org/10.1108/JCP-02-2018-0010>
- Felitti, Vincent J., Robert F. Anda, Dale Nordenberg, David F. Williamson, Alison M. Spitz, Valerie Edwards, Mary P. Koss, & James S. Marks. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14 (4). DOI: 10.1016/s0749-3797
- Finkelhor, David, Anne M. Shattuck, Heather A. Turner, & Sherry L. Hamby. (2015). A revised inventory of Adverse Childhood Experiences. *Child Abuse & Neglect*, (48). <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.07.011>
- Fox, Bryanna H., Nicholas Perez, Elizabeth Cass, Michael T. Baglivio & Nathan Epps. (2015). Trauma changes everything: Examining the relationship between adverse childhood experiences and serious, violent and chronic juvenile offenders. *Child Abuse & Neglect*, (46). <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.07.011>
- Fuchs, Emily C., Peter D. Johnson & Michael L. Turner. (2015). Adverse Childhood Experiences and violent offending among juveniles. *Journal of Criminal Law Review*, (19). <https://doi.org/10.22054/jclr.10.13107.2017>
- Fulco, C. J., M. B. Augustyn, & K. L. Henry. (2020). Maternal depressive symptoms and adolescent health risk problems: the role of school engagement. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(1). <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01046-7>
- Giordano, Peggy C., Stephen A. Cernkovich & Jennifer L. Rudolph. (2002). Gender, crime, and desistance: Toward a theory of cognitive transformation. *American Journal of Sociology*, 107(4). doi/10.1086/343191
- Graham-Bermann, Sandra A. & Susan Perkins. (2010). Effects of early exposure and lifetime exposure to intimate partner violence (IPV) on child adjustment. *Journal of Violence Vict*, 4(25). doi: 10.1891/0886-6708.25.4.427
- Healthline. Childhood Emotional Neglect: How It Can Impact You Now and Later. Last modified October 21, 2020. <https://www.healthline.com/health/childhood-emotional-neglect> (Accessed October 21, 2024)
- Hirschi, Travis. (1969). *Causes of delinquency*. California: University of California Press.
- Hughes, Karen, Mark A. Bellis, Kathryn A. Hardcastle, Dinesh Sethi, Alexander Butchart, Christopher Mikton, Lisa Jones & Michael P. Dunne. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: A systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health*, (2). [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(17\)30118-4](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(17)30118-4)
- Jones, Matthew S., & John P. Hoffmann. (2024). Adverse Childhood Experiences and Homicide. In: *Routledge Handbook of Homicide Studies*. Routledge. <http://dx.doi.org/10.4324/9781003399476-19>

- Lansford, Jennifer E. (2016). *Development of aggression in males and females*. In: *Aggression and Violence. A Social Psychological Perspective*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315524696>.
- Levenson, Jill. (2017). Trauma-Informed Social Work Practice. *Social Work*, (62). doi.org/10.1093/sw/swx001
- Merrick, Melissa T., Katie A. Ports, Derek C. Ford, Tracie O. Afifi, Elizabeth T. Gershoff, & Andrew Grogan-Kaylor. (2019). Unpacking the impact of adverse childhood experiences on adult mental health. *Child Abuse & Neglect*, (96). <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104134>
- Moradi, Peyman, Fahimeh Fathali Lavasani & Masoumeh Dejman. (2019). Adolescent Substance Abuse and Family Environment: A Qualitative Study. *International Journal of High Risk Behaviors and Addiction*, 8(3). <https://doi.org/10.5812/ijhrba.83781>
- Murray, Joseph & David P. Farrington. (2008). The effects of parental imprisonment on children. *Crime and Justice*, 1(37). <https://doi.org/10.1086/520070>
- Narayan, Angela J., Alicia F. Lieberman & Ann S. Masten. (2021). Intergenerational transmission and prevention of adverse childhood experiences (ACEs). *Clinical Psychology Review*, (85). <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2021.101997>
- Putnam, Frank W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 3(42). <https://doi.org/10.1097/00004583-200303000-00006>
- Sadeghi, Saeed, Ziba Farajzadegan, Roya Kelishadi & Kamal Heidari. (2014). Aggression and Violence among Iranian Adolescents and Youth: A 10-year Systematic Review. *International Journal of Preventive Medicine*, (5). Doi: 10.4103/2008-7802.157663
- Salehian, Maryam, Nahid Maleki-Saghooni & Fatemeh Zahra Karimi. (2021). Prevalence of Child Abuse and its Related Factors in Iran: A Systematic Review. *Reviews in Clinical Medicine*, 8(2). <https://doi.org/10.22038/rcm.2021.57344.1366>
- Shahab, Maryam & Sahar Taklavi. (2019). The relationship between adverse childhood experiences, emotional regulation, and cognitive flexibility among adolescents. *Family and Research Quarterly*, (4). <https://doi.org/10.30476/intjsh.2019.45942>
- Solimannejad, Tahereh, Marziyeh Ebrahimi & Mohamad Solimannejad. (2022). Exploring the Factors Affecting Violence among Iranian Male Adolescents. *BMC Public Health*, (22). <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14710-8>
- Steketee, Majone, Claire Aussems & Ineke Haen Marshall. (2021). Exploring the Impact of Child Maltreatment and Interparental Violence on Violent Delinquency in an International Sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13). <https://doi.org/10.1177/0886260518823291>
- Sutherland, Edwin H. (1947). *Principles of criminology*. 4th ed. Philadelphia: J.B. Lippincott.
- Turner, Heather A., David Finkelhor & Richard K. Ormrod. (2006). The effect of lifetime victimization on the mental health of children and adolescents. *Social Science & Medicine*, 62(1). <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.05.030>
- Vameghi, Meroe, Ali Feizzadeh, Arash Mirabzadeh & Golnaz Feizzadeh. (2010). Exposure to Domestic Violence Between Parents: A Perspective from Tehran, Iran. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(6). <https://doi.org/10.1177/0886260509340532>
- Widom, Cathy Spatz & Helen W. Wilson. (2015). Intergenerational Transmission of Violence. In: *Violence and Mental Health: Its Manifold Faces*. edited by Leonore E. A. Walker and Ingeborg Lutzker. Dordrecht: Springer. doi:10.1007/978-94-017-8999-8_28